

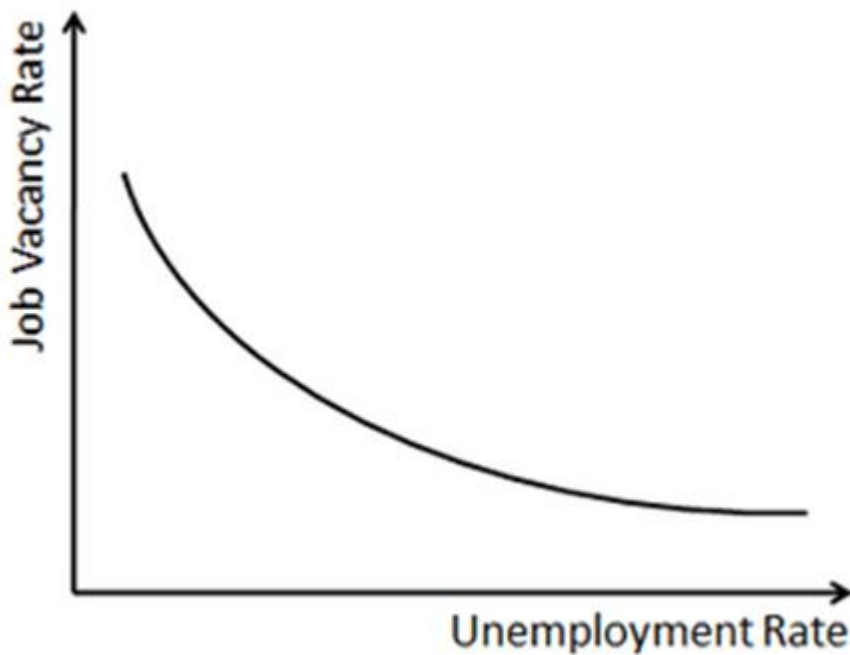
Γιατί μένουν ακάλυπτες οι κενές θέσεις εργασίας;

του Πέτρου Σταύρου

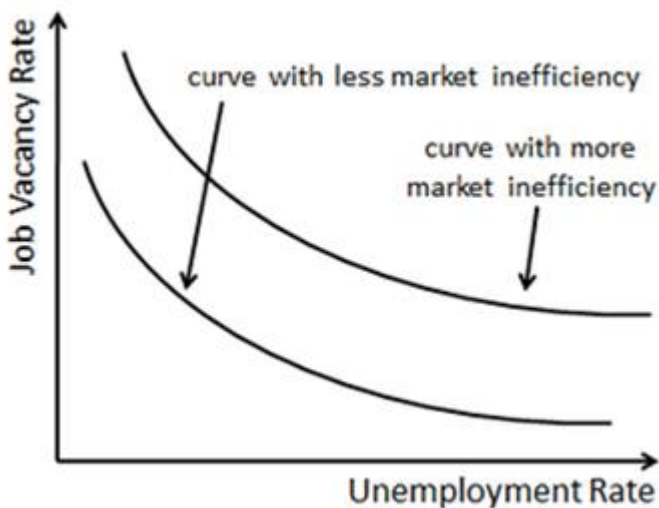
Αναδημοσίευση από το commune.org.gr

Η αγορά εργασίας, στις καπιταλιστικές οικονομίες, είναι εκείνος ο ιστορικός θεσμός που έχει αναλάβει δύο σημαντικούς καταναμητικούς ρόλους: Αφενός μεν οργανώνει τις παραγωγικές δραστηριότητες και κατανέμει σε αυτές τις διαθέσιμες μονάδες εργατικής δύναμης και αφετέρου διανέμει τα μισθιακά μέσα επιβίωσης στους φορείς της εργατικής δύναμης, δηλαδή, στους ίδιους τους/τις εργαζόμενους/ες.^[1] Ενώ στη καθεστηκυία οικονομική αφήγηση περιγράφεται ως εκείνος ο αποτελεσματικός μηχανισμός που χρειάζεται μια ελεύθερη εμπορευματοπαραγωγική οικονομία, τα συνήθη αποτελέσματα της αδιάκοπης λειτουργίας της αγοράς εργασίας είναι η αναποτελεσματικότητα, η δυσλειτουργία και η αποτυχία στο να διεκπεραιώσει τους καταναμητικούς ρόλους της. Σήμερα, μετά από 4 δεκαετίες σκληρού νεοφιλελευθερισμού, η αγορά εργασίας ούτε επαρκή μέσα διαβίωσης διανέμει, στη πλειοψηφούσα μάζα των μισθωτών, ούτε απορροφά όλη τη διαθέσιμη εργατική δύναμη που υπάρχει για να την κατανείμει στους υπάρχοντες κλάδους της παραγωγής. Ταυτόχρονα, λόγω ενδογενούς αδυναμίας συντονισμού που τη διακρίνει, δεν κατορθώνει να κατανείμει την υπάρχουσα εργατική δύναμη στους κλάδους που την χρειάζονται πραγματικά.

Σχήμα 1: Ο οριζόντιος άξονας δείχνει το ποσοστό ανεργίας. Ο κάθετος άξονας δείχνει το ποσοστό κενών θέσεων εργασίας.

Σχήμα 2: Μετατοπίσεις της καμπύλης Beveridge.

Οι αγορές όλων των άλλων εμπορευμάτων διακρίνονται από την πλήρη σαφήνεια της νομικής μετάβασης των τίτλων ιδιοκτησίας στις ανταλλαγές των προϊόντων. Στην αγορά εργασίας, αντίθετα, δεν συναντάμε αυτήν την πλήρη και χωρίς κοινωνικές τριβές μεταβίβαση ιδιοκτησίας. Ο/η ιδιοκτήτης/τρια της εργατικής δύναμης παραμένει κάτοχος της ακόμα και όταν προσληφθεί από μια επιχείρηση για να δουλέψει, κάτω από όρους που προβλέπει μια σύμβαση εργασίας. Ο/η εργοδότης/τρια δεν κατέχει, παρότι μισθώνει, την εργατική δύναμη που αγόρασε. Η εργατική δύναμη, το ιδιότυπο αυτό εμπόρευμα, κατέχεται από έναν φορέα που εκτός

από εργαζόμενος/η αποτελεί και μέλος μιας κοινωνίας και ανεξάρτητα από το πνευματικό του επίπεδο, αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει, ακόμα και ασυνείδητα, την κοινωνική του θέση, διαθέτει προσδοκίες και θέλει να ζει με κάποιες πολιτιστικές προκείμενες. Συνέπεια όλων αυτών των ιδιομορφιών της αγοράς εργασίας, είναι ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν ένα θεμελιώδες πρόβλημα στο πλαίσιο της καπιταλιστικής οικονομίας: πρέπει να «πείσουν» τους/τις εργαζόμενους/ες που προσλαμβάνουν, να εργαστούν και να συνεργαστούν με τα αφεντικά και τους διευθυντές παραγωγής. Η πρόσληψη ενός/μιας εργαζόμενου/ης δεν καθιστά αυτονόητη τη συνεργασία του/της. Οι συνθήκες εργασίας, το ύψος των αποδοχών, οι προοπτικές της εργασίας και ο τρόπος άσκησης του εργοδοτικού δικαιώματος είναι καθοριστικοί παράγοντες πειθούς.

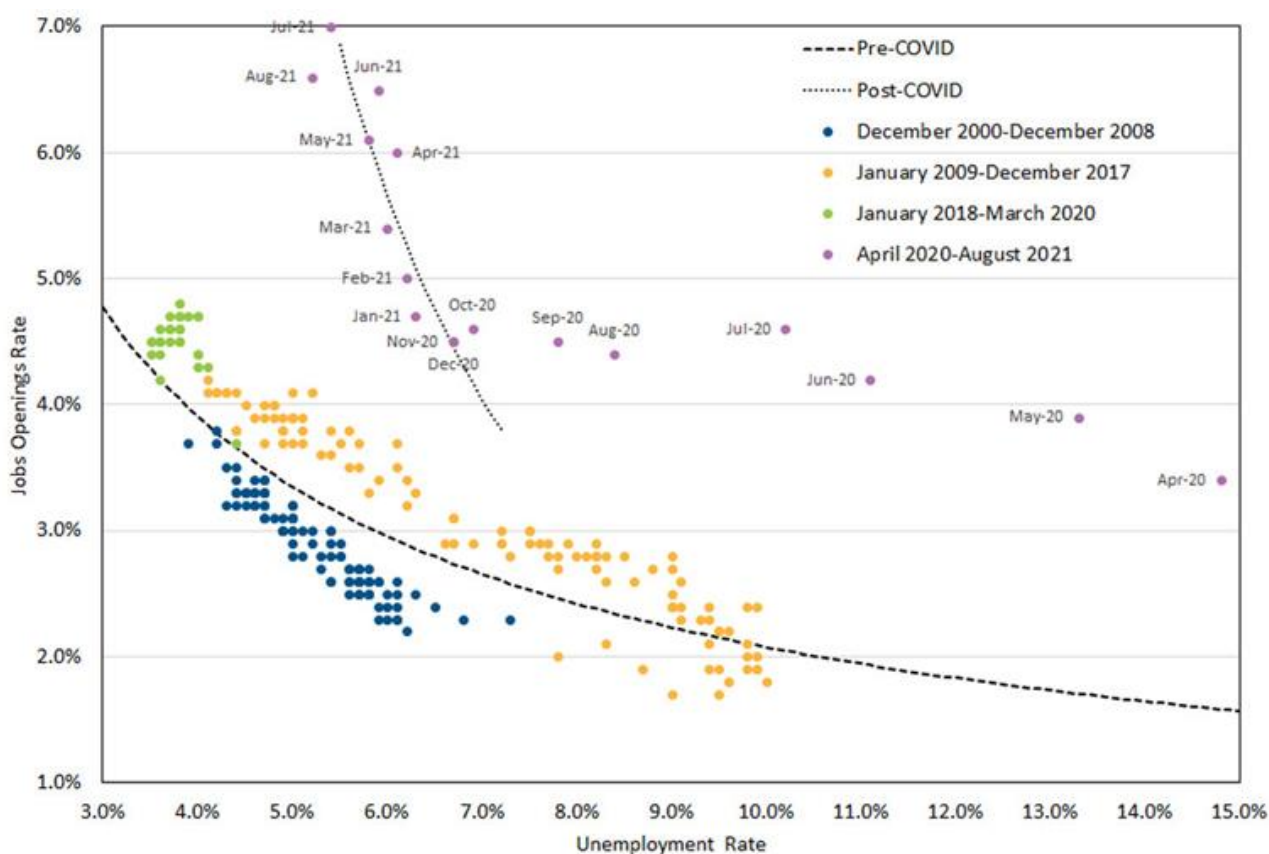
Η καμπύλη Beveridge πριν την πανδημία

Η καμπύλη Beveridge (Σχήμα 1) είναι μια από τις πιο γνωστές και απεικονιστικές έννοιες στα οικονομικά των αγορών εργασίας, καθώς ισχύει σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, μεταξύ χωρών και σε συγκεντρωτικό – εθνικό, τομεακό ή κλαδικό επίπεδο. Η καμπύλη απεικονίζει το ποσοστό κενών θέσεων εργασίας (στον άξονα y) έναντι του ποσοστού ανεργίας (στον άξονα x). Η καμπύλη γενικά κλίνει προς τα κάτω, υποδηλώνοντας ότι οι κενές θέσεις τείνουν να είναι υψηλότερες όταν το ποσοστό ανεργίας είναι χαμηλότερο και το αντίστροφο.

Οι διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία προκαλούν μετατοπίσεις προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά στην καμπύλη Beveridge (Σχήμα 2). Στην πρώτη περίπτωση, ταυτόχρονες αυξήσεις στα ποσοστά κενών θέσεων εργασίας και ανεργίας μπορούν να εντοπιστούν σε περιόδους άνισης ανάπτυξης μεταξύ περιοχών ή βιομηχανιών, όταν μειώνεται η αντιστοιχία της αποτελεσματικότητας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας. Στην περίπτωση μετατοπίσεων προς τα μέσα, μπορούν να παρατηρηθούν ταυτόχρονες μειώσεις στα ποσοστά των κενών θέσεων και της ανεργίας όταν βελτιώνεται η αντίστοιχη αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας.

Το σχήμα 3 δείχνει την καμπύλη Beveridge για τις ΗΠΑ. Το δείγμα χωρίζεται σε τέσσερις διακριτές περιόδους, οι οποίες αντιστοιχούν στην περίοδο μέχρι την οικονομική κρίση του 2008, την επακόλουθη ύφεση και ανάκαμψη έως το 2017 και την περίοδο μεταξύ Ιανουαρίου 2018 και Μαρτίου του 2020, κατά τους οποίους το ποσοστό ανεργίας ήταν σταθερά κάτω από το 4,5%. Η τέταρτη περίοδος – Απρίλιος 2020 – Αύγουστος 2021 – καταγράφει τους μήνες του COVID-19 στις ΗΠΑ. Το σχήμα επίσης δείχνει ότι οι τρεις πρώτες πανδημικές περιόδους ευθυγραμμίζονται γύρω από μια καμπύλη Beveridge με κλίση προς τα κάτω. [2]

Σχήμα 3: Η καμπύλη Beveridge στις ΗΠΑ, πριν και μετά την πανδημία.

Sources: Bureau of Labor Statistics' Job Openings and Labor Turnover Survey and author's calculations.

Η καμπύλη Beveridge μετά την πανδημία

Αντίθετα, στο ίδιο σχήμα 3, τα δεδομένα πανδημίας δείχνουν μια τεράστια μετατόπιση προς τα πάνω και προς τα δεξιά από τα προ-πανδημικά επίπεδα. Τον Απρίλιο του 2020 το ποσοστό ανεργίας εκτινάχθηκε στο 14,8%. Οι επόμενοι μήνες είδαν μια ταχεία ανάκαμψη, καθώς η οικονομία αναρριχήθηκε από το γενικό

lockdown. Αρχικά, η βελτίωση συνέβη κατά μήκος μιας καμπύλης παράλληλης με την προ-COVID, αλλά μετατοπίστηκε σε μεγάλο βαθμό προς τα έξω. Το αρχικό άλμα της ανεργίας και τα επακόλουθα αυξημένα αλλά μειούμενα ποσοστά ανεργίας συνδέονται με σταδιακά ανοίγματα θέσεων εργασίας.

Το φθινόπωρο του 2020 σημειώθηκε μια δραματική αλλαγή στην καμπύλη Beveridge. Ενώ το ποσοστό ανεργίας ήταν 6,9% τα ποσοστά ανοίγματος κενών θέσεων εργασίας αυξήθηκαν πολύ πιο γρήγορα από ό,τι μειώθηκε το ποσοστό ανεργίας. Αυτό το μοτίβο μεταφράζεται σε μια καμπύλη Beveridge που είναι πολύ πιο απότομη από την καμπύλη προ-COVID.

Αυτό σημαίνει πως πρέπει να ανοίξουν περισσότερες κενές θέσεις για να διατηρήσουν ένα δεδομένο ποσοστό ανεργίας. Σημαίνει, επίσης, πως οποιαδήποτε μείωση του ποσοστού ανεργίας απαιτεί ακόμα πιο απότομη αύξηση στις ανακοινώσεις κενών θέσεων εργασίας. Και αυτό γιατί φαίνεται ότι οι άνεργοι/ες δεν θέλουν να επιστρέψουν στις θέσεις εργασίας και στους κλάδους από τους οποίους προέρχονται. Έχει χαθεί η εμπιστοσύνη στις συνθήκες και στους όρους εργασίας που προσφέρουν αυτοί οι κλάδοι και αυτές οι επιχειρήσεις. [3]

Γιατί δεν καλύπτονται οι κενές θέσεις εργασίας στην Ελλάδα;

Τα όσο ισχύουν για τις ΗΠΑ μπορούν να ισχύσουν και για την ελληνική οικονομία και αγορά εργασίας; Η υπόθεση που κάνουμε απαντάει καταφατικά. Ναι, το τι συμβαίνει στην αμερικανική αγορά εργασίας μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τι συμβαίνει και στην ελληνική, παρότι τα μεγέθη είναι άλλα και οι μορφές εκδήλωσης των φαινομένων αναποτελεσματικότητας της καταναμητικής λειτουργίας των αγορών εργασίας διαφορετικές.

Στην Ελλάδα δεν έχουμε την έκταση του φαινομένου της «μεγάλης παραίτησης», που παρατηρήθηκε στις ΗΠΑ. Όμως, μπορούμε να πούμε με κάποια σχετική βεβαιότητα ότι με το «άνοιγμα» της οικονομίας, ήδη από το καλοκαίρι του 2021, τα ποσοστά ανακοινώσεων για κενές θέσεις εργασίας αυξήθηκαν πολύ πιο

γρήγορα από ό,τι μειώθηκε το ποσοστό ανεργίας, όπως ακριβώς και στις ΗΠΑ.

Η εφημερίδα «Καθημερινή» δημοσίευσε ρεπορτάζ [\[4\]](#) που επισημαίνει ότι 200.000 κενές θέσεις εργασίας στον τουριστικό και κατασκευαστικό τομέα δυσκολεύονται να καλυφθούν. Ο τουριστικός και κατασκευαστικός τομέας αποτελούν σημαντικότερους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Πως εξηγείται τέτοια αναποτελεσματικότητα στην αγορά εργασίας; Αν μάλιστα στα νούμερα αυτά προσθέσουμε και τις κενές θέσεις που δεν καλύπτονται στον αγροτικό τομέα, που είναι στραμμένος στις εξαγωγές, τότε καταλαβαίνουμε το μέγεθος του προβλήματος.

Παρά τα σχετικά υψηλά ποσοστά ανεργίας, οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να αναφέρουν δυσχέρειες στην εύρεση των εργαζομένων που επιθυμούν. Και η εξήγηση δεν βρίσκεται στη συνήθη νεοφιλελεύθερη αντίληψη ότι λείπουν οι δεξιότητες [\[5\]](#) γιατί εδώ φαίνεται ότι λείπουν οι ίδιοι οι φορείς των δεξιοτήτων. Πού πήγε όλο αυτό το εργατικό δυναμικό;

Η απάντηση που δίνουμε και που πρέπει να διερευνηθεί περαιτέρω είναι η εξής:

Η πανδημία τροποποίησε σημαντικά την ελληνική αγορά εργασίας, γεγονός που θα μπορούσε να απεικονιστεί σε μια «ελληνική» καμπύλη Beveridge και ίσως και σε αρκετές τομεακές ή κλαδικές καμπύλες Beveridge, αν είχαμε όλα τα στοιχεία. Εκτός της πανδημίας, όμως, επέδρασαν και οι σκληρές πολιτικές λιτότητας, όπως και η πιστωτική συρρίκνωση που στήριζε τον, άλλοτε κραταιό, κατασκευαστικό τομέα.

Βέβαια η πανδημία και τα lockdowns αποτέλεσαν τομή. Γιατί όμως; Υποθέτουμε διότι επέδρασαν καταλυτικά στο σύνολο της βιοτικής σφαίρας των προλετάρων.

Οι εργαζόμενες τάξεις (ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας και φύλου) είδαν ότι, παρά το άνοιγμα της οικονομίας και την αργή επιστροφή μιας κάποια κανονικότητας, το μεσομακροπρόθεσμο μέλλον τους στην ελληνική αγορά εργασίας και στους

συγκεκριμένους κλάδους, από τους οποίους προέρχονταν, είναι απελπιστικά μαύρο. Όπως επισημάναμε και παραπάνω οι εργαζόμενοι/ες δεν είναι απλά φορείς εργατικής δύναμης αλλά και μέλη ευρύτερων νοηματικών, πληροφοριακών και αξιακών συστημάτων τα οποία και τους προσανατολίζουν με αυθόρμητο τρόπο, αφού δεν υπάρχει οργανωμένος πολιτικός ή συνδικαλιστικός φορέας που να τους εκπροσωπεί ώστε να αντιμετωπίζουν τις εγγενείς καταστροφικές δυσλειτουργίες των αγορών εργασίας.

Σχεδόν, το σύνολο των εργατών γης έχει στραφεί σε άλλες χώρες [6] (π.χ. Ιταλία, Γερμανία, Ισπανία) που προσφέρουν πολύ καλύτερες συνθήκες εργασίας από ό,τι προσφέρουν τα φραουλοχώρα της Ελλάδας. Το ίδιο και οι εργαζόμενοι/ες στον κατασκευαστικό τομέα, που αντιμετώπιζαν υπερδεκαετή κρίση και χωρίς, μεσοπρόθεσμα, να βλέπουν «φως στο τούνελ». Οι δε εργαζόμενοι/ες του τουρισμού και του επισιτιστικού τομέα, υποθέτουμε ότι αντιλήφθηκαν, κυριολεκτικά στο πετσί τους, την εξαιρετική μεταβλητότητα των συνθηκών εργασίας των σχετικών τομέων, μέσα σε ένα γενικότερο περιβάλλον υγειονομικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής διακινδύνευσης. Η εργατική τάξη αυτών των κλάδων μετανάστευσε ή άλλαξε κλάδο. Η πανδημία φαίνεται ότι οδήγησε αυτούς/ές τους /τις εργαζόμενους/ες, όχι μόνο να αρνηθούν τις κενές θέσεις σε αυτούς τους κλάδους αλλά και το εργασιακό «πεπρωμένο» με το οποίο είναι συνδεδεμένες αυτές οι θέσεις. Παρά τις δεκαετίες πολιτικών υποτίμησης της εργατικής δύναμης και ακροδεξιών διαχειρίσεων των προσφυγικών κρίσεων, φαίνεται πως και στην ελληνική αγορά εργασίας τα προλεταριακά υποκείμενα διαθέτουν ακόμα μορφές αυθόρμητης στρατηγικής, που τα βοηθούν να διαφεύγουν από κατεστημένες συνθήκες εκμετάλλευσης.

Οι ανακοινωθείσες από τον πρωθυπουργό, διμερείς-διακρατικές συμφωνίες της Ελλάδας με το Πακιστάν, [7] αποτελούν κανονιστικά και αυταρχικά θεσμικά πλαίσια που σε καμία περίπτωση δεν θα λύσουν το πρόβλημα της αναποτελεσματικότητας των αγορών εργασίας.

Εκείνο που μας δείχνει η αυθόρμητη εργατική στρατηγική είναι πως

- οι αγορές εργασίας χρειάζονται μια ριζοσπαστική μετεξέλιξη προς ένα καινούργιο σύστημα κατανομητικών αρχών (δημοκρατικός σχεδιασμός της οικονομίας),
- η εργατική τάξη χρειάζεται ριζική αναβάθμιση των όρων και συνθηκών εργασίας και αμοιβής της και τέλος
- οι μετανάστες/τριες και οι αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες χρειάζονται μια δημοκρατική πολιτοφροσύνη.

[1] Claus Offe, Κοινωνία της Εργασίας; Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα 1993.

[2] https://www.richmondfed.org/publications/research/economic_brief/2021/eb_21-36.

[3] <https://www.linkedin.com/pulse/theres-reason-why-70-former-hospitality-workers-work-its-al-gilbert>

[4] Καθημερινή. Ηλίας Μπέλλος: Λείπουν 200.000 εργαζόμενοι σε κατασκευές και τουρισμό. 13.06.2022

[5] https://www.cedefop.europa.eu/files/9087_el.pdf

[6] <https://www.agrotypos.gr/thesmoi/dimosia-dioikisi-politiki/italia-kai-ispantia-eftiaxan-nomothesia-kai-oi-ergates-gis-fevgoun>.

[7] <https://www.newsbreak.gr/politiki/340116/lysi-mitsotaki-di-mografiko-provlima/?fbclid=IwAR0v5E8dWfRJJ78KczVVDikLL5KPJu5TYHeq-DajjdcwSIWSV4x8oim04YI>